

Проф. М.М. Ботбаева атындагы биоартүрдүүлүк кафедрасынын тарыхы

2002-жылы биология жана экология кафедрасы бөлүнүп, кафедрадан эки (биологиялык ар түрдүүлүк жана жалпы биология) кафедралары түзүлгөн. Биологиялык ар түрдүүлүк кафедрасынын уюшулушунун максаты болуп, дүйнө жүзүнүн өсүмдүк жана жаныбарлар коомдоштуктарынын биологиялык ар түрдүүлүгүн сактоо жана алардын систематикасын окуп үйрөнүү болуп саналат. Акыркы он жыл ичинде биологиялык ар түрдүүлүктү сактоону негизги орунга коюшууда, анткени өзгөчө түрлөрдүн жана экосистеманын жок болуп кетишинин коркунучу бар. Ошондуктан 1992-жылы Рио-де-Жанейро шаарында дүйнөнүн 153 өлкөсү биологиялык ар түрдүүлүк боюнча Эл аралык конференцияга кол коюшкан. Ар бир өлкөнүн милдети өз чегиндеги биологиялык ар түрдүүлүктү сактоо болуп саналат. 1996-жылы биологиялык ар түрдүүлүк боюнча Эл аралык конвенция Кыргыз Республикасы тарабынан ратификацияланган.

Кыргызстан – Борбордук Азияда өзүнүн чакан территориясы болсо да жапайы өсүмдүктөр жана жаныбарлардын түрлөрүнүн уюшулган чөлкөмү болуп саналат. Бир миң квадрат километрге сүт эмүүчүлөрдүн 0,4 түрү, канаттуулардын 1,8 түрү, сойлоп жүрүүчүлөрдүн 0,14 түрү жана балыктардын 0,23 түрү туура келет. Бул көрүнүш кошуна республикаларда салыштырмалуу аз.

Кафедрада проф. Ботбаева М.М., доц. Арбаева З.С., доц. Алышбаев Б.А., ага окут. Кожобекова Н.К. эмгектенишип, биоартүрдүүлүк кафедрасынын окуу процессинин материалдык-техникалык базасын түзүүдө, окуу-тарбия иштеринин өнүгүшүнө зор салымдарын кошушкан.

Кафедранын сапаттык көрсөткүчү 73,4% түзөт. Кафедрада: п.и.д., профессор Чоров М.Ж., доцент, университеттин ардактуу профессору Абдрахманова Б.С., б.и.д., проф.м.а. Ахматов М.К, б.и.к., доцент Сазыкулова Г.Дж., б.и.к., доцент Кендирбаева С.К., п.и.к., доцент Усенгазиева Г.С., п.и.к., доцент Абдыкапарова А.О., б.и.к., доц.м.а. Кармышова У.Ж., п.и.к., доц.м.а. Сапарбаева У.Ч, эки ага окутуучулар Акжолтоева Р., Нурманбетова А.Т., окутуучу Имантур к. Нуржамал, лаборант Якубова М.Х. эмгектенишет.

Ботаника жана зоология профилиндеги негизги дисциплиналар боюнча лекция, лабораториялык жана практикалык сабактарды өтүү үчүн бардык шарттар түзүлгөн. Гербарийлер, экспонаттар, таблицалар жана препараттар чогултулган. Окуу процесси мамлекеттик жана расмий тилдерде жүргүзүлөт. Кафедранын ПОК курстук жана дипломдук иштерди жүргүзүшөт. Кафедранын студенттери жыл сайын Ала-Арча улуттук жаратылыш паркына, Жылуу Булак, Кегети капчыгайларына, Чоң-Кемин улуттук жаратылыш паркына, Ысык-Көл жана

Нарын өрөөндөрүнө ж.б.жерлерге окуу-талаа практикасына чыгышат да, соңунда жыйынтык илимий конференциялары өткөрүлөт.

Кафедрага: Ботаника, зоология (омурткасыздар жана омурткалуулар), өсүмдүктөр систематикасы (төмөнкү жана жогорку түзүлүштөгү өсүмдүктөр), өсүмдүктөрдүн физиологиясы, дендрология, Кыргызстандын өсүмдүктөр дүйнөсү, Кыргызстандын жаныбарлар дүйнөсү, Кыргызстандын токой ресурстары, фитоценология, этноботаника, Кыргызстандын орнитофаунасы, энтомофауна жана башка дисциплиналар бекиген.

Кафедранын курамы тарабынан акыркы беш жыл ичинде көптөгөн окуу жана окуу-усулдук куралдар даярдалып басылып чыккан.

Кафедрада илимий семинарлар жүргүзүлүп, студенттик ийрим иштейт. 2010-жылы биоартүрдүүлүктү коргоонун Эл аралык жылына карата “Биоразнообразие: результаты, проблемы и перспективы исследований” аталыштагы эл аралык конференция өткөн. 22-май Биоартүрдүүлүктү коргоо күнүнө карата кафедра тарабынан Эл аралык илимий-практикалык конференция уюштурулуп келет (2017-жылы, 2023-жылы). Кафедранын студенттери тарабынан “Сигнализация в растениях на большие расстояния: правда и вымыслы о нервной системе растений”, “Икебана жасоо чеберчилиги”, “Тербарий топтоо, кургатуу жана жасалгалоо ыкмалары” өндүү ж.б. темаларда ар түрдүү илимий семинарлар жана ийримдер өтүп турат.

Кафедранын илимий проблемасы: “Кыргызстандын биологиялык ар түрдүүлүгүн рационалдуу колдонуу жана изилдөө”.

Кафедранын ПОК илимий проблеманын негизинде 11 тема боюнча илимий – изилдөө иштерин жүргүшүүдө. Кафедранын курамы илимий иштери боюнча жергиликтүү басмалардан сырткары Россияда, жакынкы жана алыскы чет өлкөлөрдө РИНЦ, Scopus ж.б. басылмаларда макалаларын чыгарууда. Илимий даражасы жок окутуучулар кафедранын профессорлору жана башка билим берүү жана илимий мекемелердин окумуштууларынын илимий жетекчилиги астында кандидаттык диссертациянын үстүндө иштешүүдө.

Кафедра түзүлгөндөн ушул мезгилге төмөнкү диссертациялык иштер: Ахматов М.К. (б.и.д, 2019), Сазыкулова Г.Дж. (б.и.к., 2003), Кендирбаева С.К. (б.и.к., 2007), Абдыкапарова А.О. (п.и.к., 2013), Матраимов М.Б. (б.и.к., 2014), Усенгазиева Г.С. (п.и.к., 2015), Кармышова У.Ж. (б.и.к., 2018), Сапарбаева У.Ч. (п.и.к., 2019) корголгон.

Кафедрага караштуу төмөндөгүдөй лабораториялар бар: ботаника лабораториясы, өсүмдүктөрдүн физиологиясы лабораториясы (100),

омурткасыздардын жана омурткалуулардын зоологиясы лабораториясы (103), өсүмдүктөрдүн систематикасы лабораториясы (104).

Кафедра илимий-технологиялык, билим берүү жана илимий-инновация жаатында түзүлгөн Эл аралык жана ички келишимдердин негизинде иш алып барат.

Кыргыз Республикасынын ичинде түзүлгөн келишимдер:

1. Кыргыз Республикасынын Улуттук Илимдер Академиясынын Биология Институту (2023-2028-жж.);
2. Э. Гареев атындагы Ботаникалык багы (2023-2028-жж.);
3. Жалал-Абад облусу. Сары-Челек мамлекеттик биосфералык коругу;
4. Саймалуу - Таш мамлекеттик жаратылыш паркы (2021-2026-жж.)
5. Кулун - Ата мамлекеттик коругу (2021-2026-жж.)
6. Тогуз-Тороодогу «Кан-Ачуу» мамлекеттик жаратылыш паркы (2021-2026-жж.)
7. Каратал-Жапырык мамлекеттик жаратылыш коругу (2021-2026-жж.).
8. «Ысык-Кел» биосфералык территориясы (2021-2026-жж.)
9. Жалал-Абад облусу «Алатай» мамлекеттик жаратылыш паркы (2022-2027-жж.)
10. Кыргыз Республикасынын Улуттук Илимдер Академиясынын Химия жана фитотехнология Институту (2023-2028-жж.).

ЭЛ АРАЛЫК партнерлер менен түзүлгөн келишимдер:

1. Белорусский государственный технологический университет, Минск, Республика Беларусь (чексиз мөөнөткө);
2. Хорогский государственный университет им. М. Назаршоева, Хорог, Республика Таджикистан (2019-2024-жж.);
3. Республиканское государственное предприятия на праве хозяйственного ведения «Научно-исследовательский институт проблем биологической безопасности» Комитета науки Министерства образования и науки Республики Казахстан, Жамбыл, Республика Казахстан (2024-2029жж).
4. Институтом Ботаники Академии Наук Республики Узбекистан (2019-2024 жж).

История кафедры биоразнообразия им. проф. М.М. Ботбаевой

В 2002 году кафедра биологии и экологии была реорганизована, из нее выделены две кафедры (биоразнообразия и общей биологии). Необходимость организации кафедры биоразнообразия связана с тем, что проблема сохранения биоразнообразия растительного и животного мира приобретает все более широкий международный характер. В последние десятилетия происходит осознание особой значимости проблемы сохранения биоразнообразия, так как угроза сохранения отдельных видов и экосистем еще никогда не была так велика, как сегодня. Поэтому, не случайно, в 1992 году в г. Рио-де-Жанейро 153 страны мира подписали Международную конвенцию по биологическому разнообразию. Обязанность каждой страны осуществлять в пределах своих границ мероприятия, способствующие сохранению биологического разнообразия. В 1996 г. Международная конвенция по биоразнообразию ратифицирована Кыргызской Республикой.

Кыргызстан – это уникальное в Центральной Азии место концентрации видов диких растений и животных, относительно небольшая территория республики представлена значительным разнообразием биоценозов. На одну тысячу квадратных километров приходится 0,4 вида млекопитающих, 1,8 вида птиц, 0,14 пресмыкающихся, 0,23 рыб, тогда как в соседних республиках заметно ниже.

На кафедре работали проф. Ботбаева М.М., доц. Арбаева З.С., доц. Алышбаев Б.А., ст.преп. Кожобекова Н.К., которые внесли вклад в создании материально-технической базы учебного процесса, становлении учебно-воспитательной работы кафедры биоразнообразия.

С момента образования кафедры с 2002 по 2016г. кафедрой заведовал к.б.н., и.о.проф. Ахматов М.К., 2016-2018гг. кафедрой заведовал к.б.н., и.о.доц. Матраимов М.Б., с 2018г. по настоящее время заведует кафедрой к.б.н., доц. Кендирбаева С.К.

В настоящее время на кафедре трудятся – д.п.н, профессор Чоров М.Ж., доцент, почетный профессор университета Абдрахманова Б.С., д.б.н., и.о.проф. Ахматов М.К., к.б.н., доцент Сазыкулова Г.Дж., к.б.н., доцент Кендирбаева С.К., к.п.н, доцент Усенгазиева Г.С., к.п.н., доцент Абдыкапарова А.О., к.б.н., и.о.доц. Кармышова Ү.Ж., к.п.н., и.о.доц. Сапарбаева У.Ч., старшие преподаватели - Акжолтоева Р.А, Нурманбетова А.Т., преп. Имантур к. Н., лаборант Якубова М.Х.

По основным дисциплинам ботанического и зоологического профиля имеются условия для проведения лекционных, лабораторных и практических

занятий. По результатам учебно-полевой практики были собраны и изготовлены экспонаты, таблицы, препараты и гербарии. Учебный процесс осуществляется на государственном и официальном языках. ППС кафедры осуществляется руководством дипломными работами, магистерскими и кандидатскими диссертациями. Студенты кафедры каждый год по ботаническим и зоологическим циклам проходят учебно-полевую практику в таких местах, как Ала-Арча, Теплые Ключи, ущелье Кегети, Иссык-Кульской и Нарынской долинах, по итогам которой проводятся отчетные научные студенческие конференции.

На кафедре осуществляется подготовка магистров по следующим магистерским программам: “Биология растений”, “Экология”, “Биоразнообразие и охрана природы”, “Биотехнология (микроорганизмы и растения) и “Зоология позвоночных”, а также подготовка научно-педагогических кадров через аспирантуру, докторантуру и PhD.

За кафедрой закреплены следующие учебные дисциплины: ботаника, зоология (беспозвоночных и позвоночных), систематика растений (низших и высших), фитоценология, физиология растений, дендрология, растительный мир Кыргызстана, животный мир Кыргызстана, лесные ресурсы Кыргызстана, биогеография, орнитофауна Кыргызстана, этноботаника, энтомофауна, УПП (по ботанике, зоологии и систематике растений).

Сотрудниками кафедры только в течение последних пяти лет подготовлены и опубликованы несколько учебных и учебно-методических пособий по преподаваемым дисциплинам.

На кафедре работает студенческий кружок, в рамках которого проведены следующие мероприятия “Сигнализация в растениях на большие расстояния: правда и вымыслы о нервной системе растений”, “Икебана жасоо чеберчилиги”, “Гербарий топтоо, кургатуу жана жасалгалоо ыкмалары” и проводятся научные семинары. В 2010 году проведена международная научная конференция: “Биоразнообразие: результаты, проблемы и перспективы исследований”, посвященный Международному году Биоразнообразия.

2017-году кафедра очередной раз провела международную научную конференцию: “Педагогическое образование и естественные науки: Современное состояние и перспективы развития в Кыргызской Республике” к 90-летию профессора Ботбаевой М.М. По принятием резолюции кафедре биоразнообразия присвоена имя профессора М.М.Ботбаева. С тех пор кафедра биоразнообразия гордо именуется “Кафедра биоразнообразия им.проф. М.М.Ботбаевой”.

2023-году кафедра организовала II международную научно-практическую конференцию «Биоразнообразие: Результаты, проблемы и перспективы

исследований” посвященной международному дню Биоразнообразия и 95-летию профессора М.М. Ботбаевой.

Научная проблема кафедры: «Изучение и рациональное использование биоразнообразия Кыргызстана». Профессорско-преподавательским составом кафедры в соответствии с научной проблемой проводятся научно-исследовательские работы по 11 темам. Сотрудники кафедры имеют публикации не только в местной печати, но и в России, ближнем и дальнем зарубежье, входящих в базу данных РИНЦ и SCOPUS. Почти все преподаватели, не имеющие научную степень, работают над кандидатскими диссертациями. Их научными руководителями являются как ведущие доценты кафедры, так и ученые других образовательных, научных учреждений.

С времен организации кафедры биоразнообразия были защищены следующие докторские и кандидатские диссертации: Ахматов М.К. (д.б.н, 2019), Сазыкулова Г.Дж. (к.б.н., 2003) Кендирбаева С.К. (к.б.н., 2007) Абдыкапарова А.О. (к.п.н., 2013), Матраимов М.Б. (к.б.н., 2014), Усенгазиева Г.С. (к.п.н., 2015), Кармышова У.Ж. (к.б.н., 2018), Сапарбаева У.Ч. (к.п.н., 2019).

Кафедра располагает следующими аудиториями: аудитория зоологии (103), аудитория ботаники, систематики и физиологии растений (100), лаборатория по ботаническим циклам (104).

Кафедра имеет международные договора о научно-техническом, образовательном и технологическом сотрудничестве с Университетом сельского хозяйства и леса им. Менделя (Чешская Республика), Вроцлавским университетом (Республика Польша), Хорогским Университетом им .М.Назаршоева (Таджикистан), Белорусским государственным технологическим университетом (Республика Беларусь), Научно-исследовательским институтом проблем биологической безопасности КН МОиН РК (Республика Казахстан), Институтом Ботаники АН РУ (Республика Узбекистан), Жезказганским университетом им. О.А.Байконурова МОН РК (Республика Казахстан),

Кроме того кафедра имеет договора о сотрудничестве в сфере образования (НГУ им. С.Нааматова) и в сфере науки с научно-исследовательскими институтами Кыргызской Республики (Институтом биологии НАН КР, НИИ Ботанический сад им. Э.З.Гареева НАН КР, Институтом химии и фитотехнологии НАН КР), заповедниками (Каратал-Жапырык, Кулун-Ата, Ысык-Кель) и природными парками (Алатай, Саймалуу-Таш, Кан-Ачуу).

КАФЕДРАНЫН МАКСАТЫ ЖАНА МИЛДЕТТЕРИ

Кафедранын ишкердүүлүгүнүн негизги максаты – жогорку билим берүү программаларын иш жүзүнө ашыруу менен студенттердин, магистранттардын жана аспиранттардын интеллектуалдык, маданий жана руханий өнүгүүсүндөгү муктаждыктарын канааттандыруу жана алардын кесиптик компетентүүлүгүн калыптандыруу.

Кафедранын негизги милдеттери төмөнкүлөр:

- студенттердин жана магистранттардын мүмкүнчүлүктөрүн жана чыгармачылык потенциалын өнүктүрүү максатына жетүү үчүн учурдагы тенденцияларды эске алуу менен окутуу технологияларды жакшыртуу;
- жогорку билимдүү адистерди даярдоо сапатын жогорулатуу;
- студенттердин арасында тарбия иштерин жүргүзүү;
- илимий изилдөөлөрдүн жана илимий-педагогикалык кадрлардын сапатын жана квалификациясын жогорулатуу;

Кафедранын ишкердүүлүгү төмөнкү механизмдер аркылуу иш жүзүнө ашырылат:

- лекцияларды, лабораториялык, практикалык жана семинардык сабактарды уюштуруу жана өткөрүү;
- студенттердин өз алдынча иштерин жогорку деңгээлде уюштуруу;
- студенттердин билимин аралык жана жыйынтыктоо көзөмөлдөн өткөрүү;
- окуунун сырттан жана дистанттык формаларында окуган студенттердин билимин аралыктан жыйынтыктоо көзөмөлдөн өткөрүү;
- магистранттардын илимий-изилдөө иштерин аткартуу;
- интерактивдүү усулдарды киргизүү, окуу-методикалык материалдарды, окуу-усулдук колдонмолорду иштеп чыгуу, окуу-талаа практикаларын өткөргөнгө илимий-изилдөө мекемелер менен келишимдерди түзүү аркылуу окуу технологияларын жакшыртуу;
- профессордук-окутуучулар курамы студенттер менен бирге илимий иштерди пландоо жана уюштуруу;
- профессордук-окутуучулар курамынын квалификациясын жогорулатуу.